МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВОВОЇ ІНСТИТУЦІЇ

Бондаренко К. С.
аспірантка кафедри цивільного права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна;
асистентка кафедри публічного управління, адміністрування та права
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна

Україні періоду початкових десятиріч XXI століття притаманний активний законодавчий пошук у сфері модернізації існуючих та запровадження нових механізмів і процедур позасудового вирішення спорів, що надважливо в аспекті своєчасного реагування національної правової практики на запити сучасного світу.

Серед альтернативних методів вирішення судових спорів належне місце набула процедура медіації, у рамках якої сторони намагаються досягти вирішення спору на основі фундаментальних принципів права, що сприяє покращенню стану забезпечення права на справедливість завдяки державно-приватному партнерству, оскільки держава, делегує певну частину своїх виключно публічно владних повноважень у сфері здійснення правосуддя недержавним суб'єктам, а саме учасникам спору та причетному медіатору.

В українських правників існує підхід, що медіаційна процедура є і частково викликом правовій системі України, процес адаптації до якої був тривалим і завершився у 2021 році закріпленням у Законі України «Про медіацію» потенціальної можливості вирішення спору до передачі його до суду, конкретизованої структури проведення медіаційної процедури та статусу медіатора-фахівця як посередника у вирішенні спору [1, с. 153]. А окремими дослідниками пропонується сприймання медіації на теоретичному рівні як такої, що перебуває на межі соціальних та гуманітарних наук, між правом та психологією [2, с. 76].

Сучасний вітчизняний та міжнародний досвід підтверджує важливість використання альтернативних методів врегулювання спорів поряд із системою правосуддя, як ефективного інструментарію вирішення правових конфліктів та спорів. Існуючі недоліки системи правосуддя в Україні (значна завантаженість судів, проблемність механізмів

змагальності та рівності сторін у процесі, тривалість судового процесу, гласність судового розгляду, що призводить до розголошення конфіденційної інформації, значні судові витрати) тільки посилюють потенціал можливостей застосування процедури медіації [3, с. 18].

На межі XX–XXI сторічь інституція медіації поширилась в багатьох країнах світу. Спочатку переважно її розвиток відбувався в країнах англо-саксонского права, з часом медиація поширюється в країнах континентального права. Сутнісною ознакою сучасного етапа розвитку альтернативного способу врегулювання споров є його законодавча інституціолізація. У кожній країні є свої особливості цього інституту і тому держави по-різному здійснюють правове регулювання медіації.

Детальне з'ясування процедур медіації в різних країнах дозволяє виокремитит деякі її особливості законодавчого закріплення й правозастосування, порівняти з українською практикою з метою вдосконалення останньої.

Зокрема, нідерландська модель альтернативного врегулювання спорів є загальноприйнятою. Так звернення до медіатора в Нідерландах є добровільним та не розглядається як обов'язкова досудова стадія врегулювання спора. Основні спілки медіаторів діють в рамках Федерації медіаторів Нідерландів, діяльність якої базується на трьох головних принципах: незаангажованість, високий рівень компетентності у сфері розгляду та професійність. Особливістю системи медіації Нідерландів є можливість укладення проміжних угод з окремих питань, що виникають в ході процедури медіації. Добровільність характеру звернення сторін до медіатора не виключає права звернення в Федерацію медіаторів Нідерландів з претензіями щодо дій (бездіяльності) медіатора. Розгляд скарг зазвичай здійснюється оперативно, як варіант у разі ускладнення проблемної ситуації, скарга передається арбітру, досвідченому члену Федерації медіаторів, уповноваженому розглядати відповідні звернення. За результатами розгляду арбітр в письмовій формі інформує заявника. У разі невдоволення заявника рішенням арбітра передбачена процедура підключення до розгляду скарги дисциплінарного комітету, роль якого виконує незалежна саморегульована організація. Прийняте дисциплінарним комітетом рішення може бути оскаржено в апеляційній комісії, рішення якої є остаточним.

У Франції примирення сторін допускається як за власною ініціативою сторін, так і за ініціативою суду. Цивільний процесуальний кодекс Франції регламентує поки невідомий українському праву інститут судового посередника, зокрема, ця інституція надає суду право делегувати свої повноваження з примирення сторін призначеному судовому посереднику. Цікаво, що результати діяльності судового посередника, а також матеріали, які він отримав в процесі процедури

примирення, не можуть бути використані без згоди сторін в суді при подальшому розгляді спора.

Рішення суду в процесі делегування повноважень з примирення сторін відносяться до адміністративних заходів, що приймаються в судовому порядку. Тобто у Франції безпосередньо відмінність медіації від інституції судового посередника у тому, що суд у справі може призначити третю особу, яка з'ясує точки зору сторін та сприятиме їм у вирішенні конфлікта. Судовий посередник інформує суддю про перебіг процедури примирення та її результати. При цьому, з ініціативи одної із сторін або з ініціативи судового посередника суддя може припиняти процедуру примирення.

Достатньо своєрідним є інститут медіації в Італії, яка відноситься до європейських країн, проте процедура медіації має тут свої особливості. Так для італійців процедура примирення сторін є звичайною справою і може проводитися у позасудовому порядку для вирішення спорів, що виникають із специфічних договорів, наприклад, у сфері телекомунікацій, а може проводитися і в суді, у зв'язку з тим, що суд на початку судового розгляду має запропонувати сторонам здійснити спробу примиритися [4, с. 64].

Варто зупинитися на деяких питаннях щодо обов'язкової медіації. Так у 2010 році Уряд Італії нормативно встановив обов'язковість проведення процедури медіації з широкої категорії цивільних справ: про нерухомість, заповіти та успадкування, банківські договори та збитки, заподіяні внаслідок медичної недбалості. Тобто сторонам спірних правовідносин необхідно зробити спробу пройти через процедуру медіації до початку судового процесу [4, с. 64]. У 2013 році інститут обов'язкової медіації був не просто відновлений, а законодавець додав ще одну форму обов'язкової медіації – медіацію за розпорядженням суду, яка може мати місце не лише після початку судового розгляду, а й під час розгляду справи в суді апеляційної інстанції. Зазначимо, що суд з урахуванням характеру справи, поведінки сторін та стану розгляду може змусити сторони до проходження медіації, що вже буде обов'язком, який сторони мають виконати, інакше судовий розгляд буде зупинено.

Таким чином, досвід країн ЄС щодо підходів до медіації, її взаємодії із системами національного правосуддя, особливостей правозастосовних процедур медіації, як інструментарію вирішення правових спорів у позасудовому порядку заслуговує на вивчення з метою його подальшого практичного використання.

Література:

1. Часова Т. О. Медіація як виклик сучасної правової системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. 1. С. 153–155.
2. Бондаренко К. С. Правові та психологічні аспекти процедури медіації в Україні. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Медіація & Університети 1.0".* 15 листопада 2024 р. Чернівці. С. 76–79.
3. Бондаренко К. С. Психологічні та юридичні особливості запровадження процедури медіації. *Актуальні проблеми держави і права.* 2024. Вип. 104. С. 17–22.
4. Гринь Д. В. Медіація як альтернатива вирішення індивідуальних трудових спорів. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Харків. 2023. 192 с.

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ДО ОНЛАЙН-ОСВІТИ: ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ

Варакута М. Л.
старший викладач кафедри психології
Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»
м. Дніпро, Україна;
аспірантка
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна

Адаптація є ключовим процесом у психології, який забезпечує гармонійне функціонування особистості в мінливому середовищі. У сучасному суспільстві, де онлайн-освіта стала невід'ємною частиною освітнього процесу, це питання набуває особливої актуальності. Онлайн-освіта ставить перед студентами нові виклики, серед яких інформаційне перевантаження, соціальна ізоляція, зміна форм взаємодії. Такі умови вимагають перегляду традиційних підходів до адаптації, зокрема, акценту на розвиток особистісних, психофізіологічних та соціально-психологічних складових.

Адаптація студентів до онлайн-навчання визначається як динамічний процес встановлення балансу між вимогами освітнього середовища та індивідуальними ресурсами. У контексті цифрового навчання цей процес передбачає активне пристосування до нових форм взаємодії,